

УДК 343.13

DOI 10.33244/2521-1196.16.2021.177-187

І. Ю. Безух,

здобувач третього рівня вищої освіти,

Університет ДФС України

e-mail: innessa.bezuh@ukr.net

ORCID ID 0000-0003-0654-4028

ДОМАШНІЙ АРЕШТ ЯК ГУМАННИЙ ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД АБО АЛЬТЕРНАТИВА ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

У статті звернено увагу на альтернативний запобіжний захід, а саме домашній арешт, порядок якого чітко передбачено чинним Кримінальним процесуальним кодексом України. Домашній арешт як інститут кримінального процесу активно закріплюється у вітчизняному законодавстві. Серед науковців вважається, що зазначений вид запобіжного заходу є більш гуманний порівняно з триманням під вартою. Його запровадження є прогресивною сходиною в українському законодавстві та полягає в обмеженні рамками житлового приміщення свободи пересування особи підозрюваного, обвинуваченого та застосовується як більш м'яка альтернатива щодо взяття під варту. Варто зазначити, що за своїм характером, обсягом обмежень домашній арешт є певною мірою рівнозначним до обмеження волі. Крім того, звертається увага на те, що чинним законодавством належно не закріплено обсяг прав, обов'язків підозрюваного, обвинуваченого, що призводить до проблеми врегулювання застосування домашнього арешту з боку держави, порушення цінностей, додаткових обмежень для підозрюваного, обвинуваченого. При цьому проводиться аналогія щодо питання обмеження прав особи підозрюваного, обвинуваченого під час застосування домашнього арешту із законодавством США та Франції.

Наведено та проаналізовано статистичні дані за 2019–2020 роки щодо кількості задоволених слідчими суддями у процесі досудового розслідування за наслідками розгляду клопотань слідчого, прокурора про застосування до підозрюваного, обвинуваченого домашнього арешту.

Крім того, звернено увагу на порядок національного забезпечення здійснення контролю за особою підозрюваного, обвинуваченого, а також за виконанням обов'язків, покладених на неї під час виконання ухвали суду про домашній арешт. Аналізуючи практику застосування положень Кримінального процесуального кодексу України щодо застосування домашнього арешту, варто зазначити про існування певних проблемних питань, які потребують як законодавчого, так і практичного вирішення. Зазначено, що ця проблематика полягає в удосконаленні умов перебування під домашнім арештом, дотримання правоохоронними органами права підозрюваного, обвинуваченого на його особисте життя, недопущення випадків втеч осіб з-під домашнього арешту. Разом з тим питання щодо застосування домашнього арешту повинні бути вирішені з урахуванням практики інших держав, оскільки Європейський суд з прав людини стверджує, що вимога законності не може

бути задоволена лише шляхом дотримання національного законодавства, яке само по собі повинно відповідати Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод.

Також зазначено, що особливій уваги заслуговує питання застосування технічних засобів контролю (електронних засобів контролю) за поведінкою підозрюваного, обвинуваченого, який перебуває під домашнім арештом, що полягає у закріпленні на тілі пристрою, який дає змогу відслідковувати та фіксувати місцезнаходження особи. Враховуючи, що законодавцем не передбачено чіткої норми, яка передбачала б відповідальність за порушення підозрюваним, обвинуваченим за втручання в роботу електронного засобу контролю, пропонується внести зміни у Кримінальний кодекс України та закріпити чітку норму, яка б передбачала кримінальну відповідальність за втручання в роботу електронного засобу контролю, та передбачити санкцію «... карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до п'яти років».

Ключові слова: домашній арешт, ізоляція, обмеження під час застосування домашнього арешту, електронні засоби контролю, втручання в особисте життя.

Метою статті є визначення обсягу обмежень під час застосування домашнього арешту до підозрюваного, обвинуваченого у кримінальному провадженні.

Постановка проблеми. Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає застосування більш гуманного запобіжного заходу, порівняно з триманням під вартою, – домашнього арешту. Його запровадження є прогресивною сходиною в українському законодавстві та полягає в обмеженні рамками житлового приміщення свободи пересування особи та застосовується як більш м'яка альтернатива щодо взяття під варту. Однак за своїм характером, обсягом обмежень домашній арешт є певною мірою рівнозначним до обмеження волі. Чинним законодавством належно не закріплено обсяг прав, обов'язків підозрюваного, обвинуваченого, що призводить до проблеми врегулювання застосування домашнього арешту з боку держави, порушення цінностей, додаткових обмежень для підозрюваного, обвинуваченого.

Крім того, практика застосування положень КПК України щодо застосування домашнього арешту свідчить про певні проблемні питання, які потребують як законодавчого, так і практичного вирішення, зокрема щодо удосконалення, з урахуванням практики інших держав, умов перебування під домашнім арештом, дотримання правоохоронними органами права обвинуваченого на особисте життя, недопущення випадків втеч осіб з-під домашнього арешту тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зауважити, що питання ізоляції підозрюваного, обвинуваченого у звичних домашніх умовах або, як визначає законодавець, застосування домашнього арешту, останніми роками досить гостро дискутується у науковому колі, зокрема серед таких науковців, як О. Н. Агакерімов, І. Л. Дідюк, А. Ф. Безрукава, О. С. Шелякін тощо. Однак питання щодо відповідальності за порушення дотримання вимог домашнього арешту не були предметом дослідження, тому вони ще й досі залишаються відкритими.

Виклад основного матеріалу. Однією з новел КПК України стало введення домашнього арешту до переліку запобіжних заходів. Домашній арешт як запобіжний захід відомий українському кримінальному судочинству та мав своє застосування на різних етапах створення української правової держави [1]. Чинний КПК України визначає домашній

арешт як ізоляцію особи у житлі (цілодобово або у певний період доби), при якому особа, обмежуючись у праві на пересування, зберігає можливість перебувати у звичних домашніх умовах. При цьому одночасно враховані й інтереси держави, на бюджет якої не лягає тягар створення умов для утримання та ізоляції підозрюваного чи обвинуваченого.

Законодавець зазначає, що домашній арешт може бути застосований лише у тому випадку, якщо за кримінальне правопорушення, у вчиненні якого підозрюється чи обвинувачується особа, передбачено покарання у вигляді позбавлення волі. Якщо ж санкція статті передбачає більш м'яке покарання, цей вид запобіжного заходу не застосовується.

Науковець О. Н. Агакерімов, порівнюючи домашній арешт з триманням під вартою, стверджує, що відокремлення особи від звичайного соціума досягається в умовах «помірної ізоляції, що надає їй можливість зберегти себе у суспільному середовищі (бути разом із сім'єю, можливість навчатися, працювати тощо), що, порівняно з триманням під вартою, є більш гуманним заходом» [7].

І. Л. Дідюк вважає, що домашній арешт являє собою синтез кількох видів запобіжних заходів. На думку вченої, особливість домашнього арешту полягає в тому, що в його правовій природі ідеально поєднуються ознаки інших запобіжних заходів, як пов'язаних, так і не пов'язаних з триманням під вартою [3].

Інструкція про порядок виконання органами Національної поліції ухвал слідчого судді, суду про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту та про зміну раніше обраного запобіжного заходу на запобіжний захід у вигляді домашнього арешту № 654 від 13.07.2016 визначає домашній арешт як вид запобіжного заходу, який застосовується в кримінальному провадженні, відповідно до ухвали слідчого судді, суду, до підозрюваних або обвинувачених осіб за вчинення ними злочинів, за які законом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі, та полягає в забороні залишати їм житло цілодобово або в певний період доби [5].

Питання щодо алгоритму застосування домашнього арешту, на нашу думку, чітко окреслює А. Ф. Безрукава. Вона вважає, що існує кілька етапів прийняття рішення про застосування домашнього арешту, зокрема: 1) наявність підстав обрання домашнього арешту; 2) складання клопотання про застосування домашнього арешту; 3) направлення клопотання про застосування домашнього арешту щодо підозрюваного, обвинуваченого до суду; 4) забезпеченні прибуття підозрюваного, обвинуваченого для розгляду клопотання про обрання домашнього арешту; 5) розгляд клопотання про застосування домашнього арешту слідчим суддею чи судом та винесення рішення за результатами такого розгляду [8].

Відповідно до ст. 181 КПК України домашній арешт полягає в забороні підозрюваному, обвинуваченому залишати житло цілодобово або у певний період доби та може бути застосований до особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, за вчинення якого законом передбачено покарання у виді позбавлення волі.

Житлом є будь-яке приміщення, яке перебуває в постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також усі складові частини такого приміщення, зокрема:

1) будинку приватної форми власності з усіма приміщеннями, в яких постійно чи тимчасово проживає підозрюваний, обвинувачений, включаючи приміщення, не призначені для проживання, але які є складовою будинку;

2) будь-яке житлове приміщення, незалежно від форми власності, яке належить до житлового фонду і використовується підозрюваним, обвинуваченим для постійного або тимчасового проживання (будинки, квартири в будинку будь-якої форми власності, окрема кімната в квартирі з необхідними для проживання приміщеннями тощо);

3) будь-яке інше приміщення або забудова, у яких постійно чи тимчасово проживає підозрюваний, обвинувачений, які не належать до житлового фонду, але пристосовані для постійного або тимчасового проживання [5].

Розділ II КПК України чітко визначає порядок і підстави застосування домашнього арешту серед інших запобіжних заходів забезпечення кримінального провадження. З огляду на загальні засади чинного законодавства та перелік запобіжних заходів домашній арешт варто застосовувати в тих випадках, коли застава є досить м'яким запобіжним заходом, а тримання під вартою – занадто суворим.

Домашній арешт під час досудового розслідування застосовується слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором, або за клопотанням прокурора, а під час судового провадження – судом за клопотанням прокурора [3]. При цьому слідчий, прокурор повинні довести, обґрунтувати підтвердженими доказами підстави застосування домашнього арешту, конкретні обов'язки, які необхідно покласти на підозрюваного, обвинуваченого та обґрунтувати їх, вказати фактори впливу на вибір повної чи часткової заборони. До клопотання слідчого, прокурора про застосування, зміну домашнього арешту додається витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, в рамках якого подається зазначене клопотання.

Метою застосування домашнього арешту до підозрюваного, обвинуваченого, як і інших запобіжних заходів, є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам: переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду; знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення; незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; перешкоджати кримінальному провадженню іншим способом; вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується.

Підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії.

Разом з тим, відповідно до листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 04.04.2013 № 511-550/0/4-13 «Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України», зазначено, що запобіжні заходи у кримінальному провадженні застосовуються тільки з метою та за наявності підстав, визначених ст. 177 КПК України. При цьому наголошено, що слідчий, прокурор не мають права ініціювати застосування запобіжного заходу без наявності для цього підстав, передбачених КПК України.

Наприклад, приймаючи рішення від 13.02.2021 (справа № 369/4859/21), слідчий суддя Києво-Святошинського районного суду Київської області про застосування щодо ОСОБА_1

запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту врахував положення стст. 177, 178 КПК України та прийшов до переконання про необхідність застосувати до підозрюваного запобіжний захід у вигляді цілодобового домашнього арешту із застосуванням заходів електронного контролю з метою запобігання ризикам, передбаченим ст. 177 КПК України. А відтак, обрання цього запобіжного заходу у вигляді цілодобового домашнього арешту разом із застосуванням засобів електронного контролю підозрюваного ОСОБА_1 буде достатнім, щоб забезпечити виконання завдання кримінального провадження, передбачене ст. 2 КПК України.

Варто зазначити, що, відповідно до вимог КПК України, клопотання прокурора про застосування домашнього арешту розглядається слідчим суддею, судом невідкладно, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту фактичного затримання підозрюваного, обвинуваченого або з моменту надходження до суду клопотання, якщо підозрюваний, обвинувачений перебуває на свободі, чи з моменту подання підозрюваним, обвинуваченим, його захисником до суду відповідного клопотання, про що слідчий суддя, суд постановляє вмотивовану хвалу.

В ухвалі про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту обов'язково слідчий суддя, суд має зазначити конкретні обов'язки, що покладаються на підозрюваного, обвинуваченого, передбачені статтею 194 КПК України, а також точна адреса житла, яке підозрюваному, обвинуваченому забороняється залишати, та дату закінчення дії ухвали у межах строку, передбаченого КПК України. При цьому режим ізоляції підозрюваного, обвинуваченого в межах житла включає лише ізоляцію на визначений час, а саме цілодобово або на певний період, наприклад з 22 до 6 години. Можливість встановлення інших обмежень під час домашнього арешту в законі не передбачено.

Поліцейський, який здійснює контроль за поведінкою підозрюваного, обвинуваченого, що перебуває під домашнім арештом, не має права з власної ініціативи встановлювати додаткові обмеження, що порушують його права.

Враховуючи, що домашній арешт є другим за суворістю запобіжним заходом після взяття під варту, погоджуємося з А. Ф. Безрукавою, що він має певні обмеження, а саме: заборона виходу з житла повністю чи у певний час; заборона на користування засобами зв'язку; заборона на відправлення та отримання поштових відправлень; заборона спілкування з певним колом осіб; застосування електронних засобів контролю; обов'язок відповідати на телефонні дзвінки контролюючих органів та самостійно їм телефонувати. Проте, як виключення, варто надати можливість порушити їх у випадку необхідності (виклику швидкої допомоги, пожежної, аварійної служби, термінової купівлі ліків тощо) [8, с. 34].

З такою позицією науковця варто погодитися, оскільки у випадках надходження повідомлення про виникнення загрози життю або здоров'ю підозрюваного, обвинуваченого, який перебуває під домашнім арештом (пожежа, аварія, катастрофа природного або техногенного характеру, стихійне лихо тощо), або про його захворювання та поміщення на стаціонарне лікування до закладу охорони здоров'я начальник органу Національної поліції негайно організовує перевірку зазначених у повідомленні обставин. Перевірка такого повідомлення проводиться у строк, що не перевищує 12 годин з моменту його надходження, та у разі такого підтвердження інформація про неможливість подальшого перебування підозрюваного, обвинуваченого в зазначеному в ухвалі житлі надсилається слідчому або до суду, якщо запобіжний захід застосовано під час судового провадження [5].

Разом з тим Токійські правила від 14.12.1990, прийняті Резолюцією 45/110 Асамблеї ООН, передбачають принцип мінімального втручання під час застосування заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням. Конкретні обмеження для підозрюваного, обвинуваченого мають бути сформульовані в чіткій формі і їх кількість за можливості зводиться до мінімуму (п. 2.6, 12.2). У процесі застосування не пов'язаних тюремним ув'язненням заходів повинно дотримуватися право обвинуваченого на особисте життя, а також право на особисте життя його сім'ї (п. 3.11).

Так, за законодавством США та Зведених законів США від 1976 року, засуджений, до якого застосовано домашній арешт, перебуваючи під контролем за допомогою спеціальних технічних засобів, повинен постійно знаходитись у своєму домі, де не повинно бути алкогольних напоїв, наркотиків чи зброї, спілкування по телефону і через Інтернет обмежено за часом, що контролюється. Поліцейські можуть у будь-який час перевірити виконання цих умов та справність апаратури. При цьому особа, що перебуває під домашнім арештом, повинна виконувати суспільно-корисну роботу, відвідувати спеціальні програми, у вихідні дні та вечірній час не залишати межі дому, крім випадків крайньої необхідності, зокрема відвідання лікарні чи виконання роботи за рішенням суду.

У Франції вимоги до домашнього арешту дещо м'якші, але з виконанням обов'язкової умови – перебувати у себе вдома у вечірній час, без права відлучатися у неділю, зокрема право на працю, відвідування друзів, походи до кінотеатру, та стосуються засуджених, які відбули половину терміну тюремного ув'язнення і можуть бути звільнені, але повинні перебувати під поліцейським контролем до завершення визначеного судом терміну.

Щодо національного забезпечення здійснення контролю за особою та за виконанням обов'язків, покладених на неї під час досудового розслідування, то працівники органів внутрішніх справ мають право з'являтися за місцем проживання цієї особи, а також вимагати надання усних чи письмових пояснень з питань, пов'язаних із виконанням покладених на неї зобов'язань, використовувати електронні засоби контролю, метою якого є забезпечення безумовного виконання обов'язків підозрюваним, обвинуваченим, покладених на нього у зв'язку із застосуванням домашнього арешту. Зазначені перевірки не повинні порушувати нормальних умов життя громадян та здійснюватися, як правило, вдень. Винятки можуть бути в тому випадку, коли у працівників органу Національної поліції наявна інформація про порушення особою, до якої застосовується запобіжний захід, його умов.

Законодавець передбачив і строк дії ухвали щодо домашнього арешту. Так, відповідно до вимог ч. 6 ст. 181 КПК України строк дії ухвали слідчого судді про тримання особи під домашнім арештом не може перевищувати двох місяців. У разі необхідності строк тримання особи під домашнім арештом може бути продовжений за клопотанням прокурора в межах строку досудового розслідування в порядку, передбаченому ст. 199 КПК України, за клопотанням прокурора, слідчого за погодженням з прокурором, яке подано не пізніше ніж за п'ять днів до закінчення дії попередньої ухвали. Сукупний строк тримання особи під домашнім арештом під час досудового розслідування не може перевищувати шести місяців. Після закінчення цього строку ухвала про застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту припиняє свою дію і запобіжний захід вважається скасованим.

Вважаємо, що підозрюваний, обвинувачений повинні бути зацікавлені в дотриманні умов домашнього арешту, оскільки за їх порушення зазначений запобіжний захід може бути змінено на більш суворий – тримання під вартою.

Для більш детального вивчення зазначеного питання вважаємо за необхідним навести статистичні дані. Так, 2019 року слідчими суддями під час досудового розслідування було задоволено 7 486 клопотань про обрання домашнього арешту. Це досить велика кількість як для альтернативи тримання під вартою, однак уже 2020 року показник зменшився на 8 % та становив 6 886 задоволених клопотань. Тобто варто зробити висновок, що на таке різке зменшення задоволених клопотань вплинули зміни в законодавстві щодо цього питання існування ризиків, передбачених ст. 177 КПК України.

Разом з тим законодавець передбачив можливість оскарження ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту або відмову у його застосуванні, продовженні строку домашнього арешту чи відмову в його продовженні в апеляційному порядку з урахуванням положень пп. 4, 5 ч. 1 ст. 309 КПК України. Тобто варто зазначити, що домашній арешт як інститут кримінального процесу активно закріплюється у вітчизняному законодавстві.

Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує питання застосування технічних засобів контролю за поведінкою підозрюваного, обвинуваченого, який перебуває під домашнім арештом. Так, відповідно до ч. 1 ст. 195 КПК України застосування електронних засобів контролю полягає у закріпленні на тілі підозрюваного, обвинуваченого пристрою, який дає змогу відслідковувати та фіксувати його місцезнаходження.

Метою застосування електронних засобів контролю – сертифікованих електронних пристроїв, які використовуються поліцейськими для здійснення електронного моніторингу місцезнаходження підозрюваних, обвинувачених, є забезпечення виконання обов'язків, що покладаються на підозрюваного, обвинуваченого ухвалою слідчого судді, суду про застосування запобіжного заходу, не пов'язаного з позбавленням волі або у вигляді домашнього арешту [4]. Однак як би перспективно це не звучало, але вважаємо, що застосування електронних пристроїв не завжди забезпечує виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам, визначених пп. 1–5 ст. 177 КПК України.

Такий пристрій має бути захищений від самостійного знімання, пошкодження або іншого втручання в його роботу з метою ухилення від контролю та сигналізувати про спроби особи здійснити такі дії. У цьому контексті звертає увагу й інше положення зазначеної статті, а саме те, що слідчий, працівник органу Національної поліції перед застосуванням електронного засобу контролю зобов'язаний під розпис роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому правила користування пристроєм, техніку безпеки поведіння з ним та наслідки його зняття або неправомірного втручання в його роботу з метою ухилення від контролю. При цьому чинне законодавство не передбачає відповідальності у разі порушення зазначених вимог.

Варто звернути увагу, що, згідно із ст. 181 КПК України, працівники органу Національної поліції з метою контролю за поведінкою підозрюваного, обвинуваченого, який перебуває під домашнім арештом, мають право з'являтися в житло цієї особи, вимагати надати усні чи письмові пояснення з питань, пов'язаних з виконанням покладених на неї зобов'язань, використовувати електронні засоби контролю. Тобто мають право, але не зобов'язані, оскільки, як правило, домашній арешт застосовується до

особи, до якої є певна довіра. Застосовуючи електронні засоби контролю, правоохоронні органи можуть контролювати місцезнаходження підозрюваного, обвинуваченого, що зі свого боку позбавляє їх потреби в постійному відвідуванні такої особи за місцем проживання. Наприклад, у справі скандальної будівельної афери «Еліта-центр» Олександр Волконський втік з-під домашнього арешту, залишивши після себе лише знятий електронний браслет.

Однак якщо такий засіб електронного контролю застосовано, то відмова від носіння засобу електронного контролю, умисне зняття, пошкодження або інше втручання в його роботу з метою ухилення від контролю, а рівно намагання вчинити зазначені дії є невиконанням обов'язків, покладених судом на підозрюваного, обвинуваченого під час обрання запобіжного заходу, не пов'язаного з позбавленням волі або у вигляді домашнього арешту.

Законодавцем не передбачено чіткої норми, що передбачала б відповідальність за порушення підозрюваним, обвинуваченим за втручання в роботу електронного засобу контролю. Однак це не означає, що можна безкарно не виконувати рішення суду. Так, ч. 1 ст. 382 КК України передбачено, що умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали чинності, або перешкоджання їх виконанню карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років. Умисне залишення місця перебування, яке вказано в ухвалі слідчого судді, суду про домашній арешт, є умисне невиконання судового рішення, і тому за нього треба нести кримінальну відповідальність [2]. Разом з тим вважаємо за необхідним внести зміни у Кримінальний кодекс України та закріпити чітку норму, яка б передбачала кримінальну відповідальність за втручання в роботу електронного засобу контролю та передбачити санкцію, що «...карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до п'яти років».

Висновки. Домашній арешт – це більш гуманний запобіжний захід порівняно з триманням під вартою, його запровадження є прогресивною сходинкою в українському законодавстві. У сучасних умовах застосування домашнього арешту полягає в обмеженні свободи пересування на підставі наявної обґрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення, а також ризиків, які скеровують слідчого суддю, суд прийняття відповідного рішення.

Водночас стан застосування положень Кримінального процесуального кодексу України щодо обрання домашнього арешту як запобіжного заходу свідчить про певні проблемні питання, які потребують як практичного, так і законодавчого вирішення, зокрема щодо удосконалення з урахуванням практики інших держав умов перебування під домашнім арештом та недопущення випадків втеч осіб з-під домашнього арешту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций в отношении мер, не связанных с тюремным заключением (Токийские правила), приняты 14.12.1990 Резолюцией 45/110 Генеральной Ассамблеи ООН). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_907#Text

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2796>

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#Text>

4. Про Порядок застосування електронних засобів контролю: наказ Міністерства юстиції України від 08.06.2017 № 480 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-17#Text>

5. Інструкція про порядок виконання органами Національної поліції ухвал слідчого судді, суду про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту та про зміну раніше обраного запобіжного заходу на запобіжний захід у вигляді домашнього арешту від 13.07.2016 № 654 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1087-16#n7>

6. Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 04.04.2013 № 511-550/0/4-13 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0511740-13#Text>

7. Агакерімов О. Н. Дефініція поняття «домашній арешт» як запобіжного заходу: вітчизняний та зарубіжний погляди. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 5. С. 349–351.

8. Безрукава А. Ф. Домашній арешт в системі запобіжних заходів у кримінальному процесі України: дик. канд. юрид. наук: 12.00.09. Дніпропетровськ, 2013.

9. Дідюк І. Л. Місце домашнього арешту в системі запобіжних заходів. *Митниця*. 2014. № 1 (22). С. 273–277. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2014_1\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2014_1(2))

10. Шелякін О. С. Окремі аспекти генезису домашнього арешту. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 3–2, том 2. С. 102–106.

REFERENCES

1. United Nations Standard Minimum Rules for Non-Imprisonment Measures (Tokyo Rules), adopted on 14.12.1990 by UN General Assembly Resolution 45/110. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_907#Text

2. Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine of 05.04. 2001 № 2341-III // Database «Legislation of Ukraine» / The Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2796>

3. Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of 13.04.2012 № 4651-VI // Database «Legislation of Ukraine» / Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#Text>

4. On the Procedure for the Application of Electronic Means of Control: Order of the Ministry of Justice of Ukraine dated 08.06.2017 № 480 // Database «Legislation of Ukraine» / Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-17#Text>

5. Instruction on the procedure for execution by the National Police of decisions of the investigating judge, court on choosing a measure of restraint in the form of house arrest and

changing the previously chosen measure of restraint in the form of house arrest from 13.07.2016 № 654 // Database «Legislation of Ukraine» / Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1087-16#n7>

6. On some issues of the application of precautionary measures during pre-trial investigation and court proceedings in accordance with the Criminal Procedure Code of Ukraine: Letter of the Supreme Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases dated 04.04.2013 № 511-550/0/4-13 // Database «Legislation of Ukraine» / Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0511740-13#Text>

7. Agakerimov O. N. Definition of «house arrest» as a precautionary measure: domestic and foreign views. *Comparative and analytical law*. 2014. № 5. S. 349–351.

8. Bezrukava A. F. House arrest in the system of precautionary measures in the criminal process of Ukraine: wild. Cand. jurid. Science: 12.00.09. Dnepropetrovsk, 2013.

9. Didyuk I. L. The place of house arrest in the system of precautionary measures. *Customs*. 2014. № 1 (22). P. 273–277. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2014_1\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2014_1(2))

10. Shelyakin O. S. Some aspects of the genesis of house arrest. *Scientific Bulletin of Kherson State University*. 2015. № 3–2, Volume 2. Pp. 102–106.

I. Yu. Bezukh. Home Arrest as a Humane Measure of Restraint, or an Alternative to Detention

The article draws attention to an alternative measure of restraint, namely house arrest, the procedure of which is clearly provided by the current Criminal Procedure Code of Ukraine. House arrest as an institution of criminal procedure is actively enshrined in domestic law. Among scientists, it is believed that this type of precautionary measure is more humane compared to detention. Its introduction is a progressive step in Ukrainian law and is to restrict the suspect's freedom of movement, prosecution and use as a softer alternative to detention. It should be noted that by its nature, scope of restrictions, house arrest is to some extent equivalent to restriction of liberty. In addition, attention is drawn to the fact that the current legislation does not properly enshrine the rights, responsibilities of the suspect, accused, which leads to the problem of regulating the use of house arrest by the state, violation of values, additional restrictions for the suspect, accused. At the same time, an analogy is drawn with regard to the issue of restricting the rights of a suspect accused in the application of house arrest with the legislation of the United States and France.

The statistical data for 2019–2020 on the number of satisfied by the investigating judges during the pre-trial investigation following the consideration of the motions of the investigator, the prosecutor on the application of house arrest to the suspect, accused are given and analyzed.

In addition, attention was paid to the procedure for national control over the suspect, accused, as well as the performance of duties assigned to him during the execution of the court decision on house arrest. Analyzing the practice of applying the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine on the application of house arrest, it should be noted the existence of certain problematic issues that require both legislative and practical solutions. It is noted that this issue is to improve the conditions of house arrest, the observance by law enforcement agencies of the right of the suspect, accused to his personal life, to prevent cases of escape from house arrest. However, the issue of the use of house arrest must be decided in the light of the practice of other states, as the European Court of Human Rights argues that the rule of law cannot be satisfied

by compliance with national law, which in itself must comply with the Convention on Human Rights. and fundamental freedoms.

It is also noted that special attention should be paid to the use of technical means of control (electronic means of control) on the behavior of the suspect, accused, who is under house arrest, which is to attach to the body a device that allows tracking and recording location. Given that the legislator does not provide a clear rule that would provide for liability for violation of suspects accused of interfering in the work of electronic means of control, it is proposed to amend the Criminal Code of Ukraine and establish a clear rule that would provide criminal liability for interference with electronic means of control and provide for a sanction «shall be punishable by a fine of 1,000 to 3,000 tax-free minimum incomes or imprisonment for a term not exceeding five years».

Keywords: *house arrest, isolation, restrictions on the use of house arrest, electronic means of control, invasion of privacy.*

Стаття надійшла до редколегії 22 липня 2021 року